

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Anton Štrekelj*, državni potovalni učitelj kmetijstva v Gorici.

Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 1.

V Gorici, dne 5. januarja 1907.

Pečaj III.

Kaj je najhujše zlo v našem kmetijstvu?

Naše kmetijstvo se nahaja še vedno na nizki stopinji napredka. V zadnjem desetletju se je to sicer že v marsičem izboljšalo in lahko trdimo, da smo v tem času več napredovali nego prej leta in leta, toda, če se ozremo, kako naglim korakom napredujejo kmetovalci drugod, moramo priznati, da smo mi pravi počasneži. Žali Bog, da je pri nas še večina kmetov, ki misli, da se jim ni treba učiti kmetijstva. Kogar ni moči uporabiti za nobeno drugo rabo, ta naj kmetva, pravijo naši ljudje. Tak človek bo morda pač dober kopač, toda dober kmet ne sme rabiti v današnjih časih samo rok, marveč on mora rabiti v prvi vrsti — glavo. Kdor noče rabiti te, mora propasti in naj bo še tako priden. Ker ne more pa človek vsega sam iznajti, zato je treba, da se uči od drugih. Večina naših ljudi pa se ne mara učiti, zato je naše kmetijsko ljudstvo preveč nevedno in ta nevednost je tisto hudo zlo, ki ne pusti, da bi se pri nas bolj hitro napredovalo. Naša nevednost je največ kriva, da ne moremo priti pri nas v kmetijstvu do boljšega stanja. Zato se moramo pričeti bojevati najprej proti temu zlu.

Pri nas se za kmetijsko izobrazbo še vse premalo brigamo. Koliko je še pri nas kmetovalcev, ki ne znajo niti, da se sploh zamore o kmetijstvu pisati in ki se ti bodo v obraz smejali, če jim boš n. pr. rekel, da se ne sme gnojnice izpuščati v potok, ker ima več redilnih snovi, nego gnoj. Take ljudi je težko prepričati o dobroti, ki bi jo imeli, če bi to ali ono stvar drugače

napravili. Koliko denarja se je potrosilo že pri nas, da bi se ta ali ona kmetijska panoga zboljšala, toda če pogledamo, koliko je ta denar izdal, moramo priznati, da le malo. Uzrok temu slabemu uspehu je bil največ ta, da se je zidalo vedno le na pesek, to se pravi potrosilo se je denar pri takih ljudeh, ki niso bili o namenu dovolj poučeni in zato tudi ne za stvar vneti.

Hvala Bogu, da se je pa pričelo zadnji čas tudi pri nas svitati. Mnogo naših kmetov je spoznalo, da po stari poti ne bo šlo več dalje in začeli so misliti kaj bo. Pričeli so obiskovati kmetijske shode, začeli so čitati kmetijsko časopisje in se zanimati za kmetijska društva. Prijatelj je pričel svetovati prijatelju in danes štejemo že dolgo vrsto čvrstih pionirjev, ki delajo za kmetijski napredek. Toda velika množica našega kmetškega ljudstva tava še vedno v nevednosti ter pričakuje pomoči od drugod, mesto da bi si jo samo iskalo. In to boli človeka, ko vidi, da oni, ki mu je najbolj priraščen h srcu, se noče rešiti.

Dragi naši čitatelji! Vas smemo gotovo prištevati med prvake, ki delujete za razvoj kmetijst a v naši deželi. Večinoma ste kmetje ali vsaj kmetski prijatelji. Tudi vas mora boleti srce, ko gledate nevednost svojih sosedov. Če vas toraj to boli, skušajte po svoji moči tudi vi blažiti to zlo, ki t ači naše ljudstvo. To ljudstvo vam bo potem gotovo hvaležno.

Kaj vam je storiti? Pred vsem dajajte nevednemu ljudstvu dober vzgled. Neverni Tomaži spreobrnejo se šele, ko vidijo. Če boste na vašem posestvu pridno delali, toda vse naredili s pomislekom pri čemur se ozirate na naše nasvete ali na nasvete drugih umnih gospodarjev, potem boste videli, da se bo vaše gospodarsko stanje pričelo boljšati. Vaši neverni sosedje se vam bodo morda v obraz smejali, toda to posmehovanje naj vas ne moti. Ko bodo sosedje zapazili, da si znate pomagati, posnemali vas bodo in s tem zadobite za prejšnje posmehovanje obilo zadoščenja. Koliko zamore koristiti en sam umen gospodar celi vasi in tudi okolici imamo pri nas že mnogo vzgledov. Kdor se hoče o tem prepričati in videti, da se zamore še vedno z dobičkom kmetvati, ako se prav kmetva, ta naj se potruđi v malo vas Zagrajec pri Gorjanskem na Krasu. V ti vasi živi mož, ki ima glavo na pravem mestu. Še pred nekoliko leti je bila ta

vas do grla v dolgovih. Po vzgledu tega moža pa so si sosedje vredili nove vinograde in sedaj vlada tu, skoraj bi rekli blagostanje.

Drugo, kar vam priporočam je, dragi čitatelji, da učite in spodbujate svoje sosede, da se večkrat pogovarjate z njimi o kmetijskih rečeh, da greste toraj svojim sosedom na roko. — Vstanavljajte v vsaki vasi kmetijske podružnice, kjer se večkrat zberete in pripovedujete o uspehih, ki ste jih imeli pri svojih poskušnjah. Tukaj čitate lahko dobre članke z kmetijskega časopisja ali iz kmetijskih knjig ter nato vsakemu posebe poveste, kako bi on stvar, o kateri ste prej čitali, izvršil. Ni treba, da ima vsaka podružnica svoje prostore, poleti se vršijo lahko taki sestanki na prostem, po zimi pa pri kakem boljšem posestniku. Če se je komu kaj sponeslo, pelje naj vse sosede skupno stvar pokazat. Tako delajo kmetje na Češkem, zato se jim godi dobro, če jih bodemo posnemali, pride tudi k nam blagostanje.

Nadalje skrbite dragi čitatelji, da se poprimijo tudi vaši sosedje čitanja kmetijskega časopisja. Pred vsem širite naš list, ki je namenjen v prvi vrsti slovenskemu gospodarju na Goriškem, v tržaški okolici in slovenski Istri. Najboljše je, če pristopijo vsi kmetje v Goriško kmetijsko društvo ali pa v kmet. društvo za tržaško okolico. Povsod tam, kjer se prija i za prvo društvo 20 udov, vstanovi se podružnica, ki ima namen, da svoje člane večkrat zbira h sestankom ter naroča skupno kmetijske potrebščine svojim udov. H tem društvom pristopijo seveda lahko tudi istrski kmetovalci.

Naše mnenje je toraj, da premagamo nevednost, ono zlo, ki podi blagostanje od naših vrat, najbolj s tem, da se večkrat medsebojno o kmetijskem napredku razgovarjamo, da pregledujemo uzorna posestva, da obiskujemo kmetijske shode, posebno pa s tem, da čitamo kmetijsko časopisje. Zato vsi na delo proti — nevednosti.

Št.

Rako ravnati s hlevskim gnojem ?

O tem poglavju smo v našem listu sicer že pisali in naše čitatelje rotili, naj ravnajo drugače z gnojem, nego je njihova stara navada, toda premalo njih je naše nasvete upoštevalo. Hvala Bogu, nekoliko takih ljudi je pa vendarle še na svetu, ki si dajo kaj dopovedati in taki so nas že takrat ubogali. Sedaj so nam za dober nauk hvaležni. Ravnanje z gnojem pa bi morali vsi predrugačiti in ne samo nekateri, zato se hočemo zopet o ti stvari nekoliko pomeniti. Če komu gnoj ravno preveč smrdi, pa naj preskoči to pisanje. Takšnih pa bo menda med nami kmeti malo; gospodične najbrže ne berejo našega lista. Če je pa vendarle kedo, misli naj pri tem, da kar smrdi, to gnoji in kar gnoji, to rodi.

Pred vsem vam rečemo, dragi kmetje, da z gnojem ne gospodarimo prav. Sedaj pa izgovarjajmo se kakor hočemo in kolikor hočemo, vsi izgovori ne veljajo piškavega oreha. Mi, skoraj bi rekel, na sploh zametamo svoje premoženje, ker nam odnašata voda in zrak vsled našega malomarnega postopanja, najbolj drage redilne snovi, ki se nahajajo v gnoju. Med tem, ko kupujemo iz tujih dežel umetna gnojila, izpuščamo doma pridelana gnojila pod zemljo ali v potok, a na gnojišču nam ostaja listje in slama. Mi ne znamo toraj prav gospodarit.

Hlevski gnoj ima v sebi vse redilne snovi, ki jih potrebuje rastlina za svoje življenje. Saj izvira prav za prav tudi gnoj iz rastlin. Najbolj važne snovi v gnoju pa so dušik, fosforna kislina in kali. Ravno te snovi, posebno prva in zadnja se iz gnoja najlažej izgube. Dušik in kali se v vodi prav lahko raztopita in voda, ki pride na gnojišče, odnese ju s seboj pod zemljo ali v potok. Dušik se spreminja tudi sam, ako ne ravnamo pravilno z gnojem; prav za prav so majhne glivice, katerih s prostimi očmi niti ne vid mo, ki razkrajajo dušik v gnoju v prosti zračni dušik, kateri nima za nas nobene veljave. Glive napravljajo to malopridno delo pa samo tedaj, ako dobijo mnogo zraka. Če piha toraj veter v gnoj ali pa se gnoj osuši, da zamore zrak prav lahko v njega, potem izgublja gnoj vedno na svoji moči. Tudi gorkota povspešuje razkrojevanje dušika v gnoju.

Da zabranimo pri gnoju vsakovrstne izgube na redilnih snoveh, napravimo si najprej dobro gnojišče. Kakšno naj bo to?

Dobro gnojišče je tisto, ki je zabranjeno proti vodi, zraku in gorkoti. Kdor misli na te tri pogoje, našel bo sam pravo.

Pred vsem ne sme prihajati toraj voda na gnojnik. Da to dosežemo, ne smemo napravljati gnojnika ravno pod strešnim kapom. V slučaju, da nimamo pa drugega prostora ali pa se nam zdi gnojnik pod kapom najbolj primeren, potem moramo odpeljati strešnico s pomočjo žlebov od gnojnika. Da se ubranimo vode iz dvorišča ali iz drugih prostorov, napraviti moramo gnojnik bolj na vzvišenem kraju. Vendar priporočamo tu, naj se ne napravlja gnojnika ravno pred hišnimi vratmi, da se mora vsakdo, ki pride h hiši, umakniti gnoju, kakor je navada osebno po Krasu, marveč gnojnik napravljajmo v kakem skritem kotu, če mogoče, blizu hleva. Ako ni na dvorišču prostora, se najde morda primeren prostor v vrtu. Razun s strehe ali z dvorišča, moramo paziti, da ne pride voda h gnoju iz zemlje. Tu pa tam se dobi pri nas ljudi ki napeljujejo na gnojnik potoke in so mnenja, da bo s tem gnoj boljši, ker ostane bolj moker. Seveda je to delo napačno.

Da zabranimo zraku do gnoja, je dobro, če pogreznemo gnojnik nekoliko v zemljo. Preglobokega gnojnika ne smemo napravljati, ker bi se potem gnoj težko nakladal. Najbolj primerna globokost gnojnika je pol metra. Dobro pa je, če gnojnik obzidamo z zidom, ki je 1 meter visok, ako ga merimo od gnojnikovega dna. Ta zid moli toraj pol metra nad površjem zemlje. S tem zidom branimo vodi in zraku h gnoju obenem pa branimo gnoj, da ga ne kokoši razprgajo. 15 cm debel betonast zid navadno zadostuje, iz opeke pa mora biti vsaj 26 cm debel. Če je v zemljišču, kjer hočemo delati gnojnik voda koj pri površju, potem ne smemo pogrezniti gnojnika v zemljo, marveč ga moramo napraviti na vrhu. Da ne bo veter gnoja preveč sušil, napravljajmo gnojnik v zavetnem kraju. Vendar je paziti zopet na to, da ga ne bo tudi solnce preveč ogrevalo. Za gnojnik je najboljša lega torej proti severju. Veter in solnce bodemo odvrčali tudi z vedno zelenim grmičjem ali drevjem. Za naše kraje priporočamo naj se nasadi okoli gnojnika strupeni lovor (*laurus cerasus*), ker zagrne to grmičje gnoj, obenem

pa nam lahko koristi s svojim listjem. Ta grm je tudi lepo videti. Nadalje se lahko zagrne gnojnik z orehi, trtami, topolami itd.

Dno gnojišča je dobro potlačiti. Najbolj cen in prilično dober tlak napravimo, če razgrnemo po gnojniku za ped na debelo ilovice in v to ilovico denemo kamenite pločše ali pa tudi, če teh nimamo, okroglo kamenje. Ta tlak naj visi proti oni strani, kjer napravimo gnojniško jamo, kamor se steka tudi gnojnica iz hleva. Betonast tlak je sicer najboljši, toda za gnojišče predrag.

Oblika gnojišča ravnati se mora po prostoru. Najbolj primerna oblika je sicer štirikotna, če pa nam prostor ne dovoljuje, napravimo lahko okroglo ali večkotno gnojišče. Dobro pa je, če poskrbimo za to, da zamoremo vsaj na večje gnojišče z vozom. V zid okoli gnojišča napraviti je v ta namen na eni strani vrzel. Ta vrzel pa mora biti nekoliko vzvišen, da ne pride voda morda skozi njega na gnojišče. Velikost gnojišča ravna se po številu živali, ki jih redimo. Vedno napravimo pa rajši nekoliko večje gnojišče, nego premajhno.

Tu smo podali najpotrebniše, na kar se je ozirati pri napravi novega gnojnika. Spet bodo naši ljudje govorili, kakor pri vsakem nasvetu: „To se lahko piše, ali kje naj se vzame denar za napravo gnojnika. Mi nemamo denarja“. Jaz vam priporočam pa, dragi kmetje, da si napravite vse sami brez denarja. Kamenja je v naši deželi dosti in 1 meter visok zidič, bo vendar znal vsakdo napraviti. Kdor ne zna niti tega, njemu seveda se ne more ne svetovati ne pomagati. Peska dobimo tudi povsod, če ne drugod ob cesti. Edino, kar si moramo kupiti je vapno. Če pa nimaš niti toliko denarja, da bi si kupil 2, 3 kvintale vapna, pa zidaj z ilovico. Za silo je tudi ta dobra in dobiš jo povsod. Če se lotiš sam dela te ne bo stal gnojnik toraj nič ali pa le malo. Posebno sedaj po zimi, ko bo deževno vreme in ne boš mogel delati v zemlji, loti se tega dela. Jaz te zagotovim, da se ne boš kesal. Več ti bo zalegel potem en koš gnoja, nego ti zaležeta sedaj dva. Če si hočeš toraj v svojem gospodarstvu pomagati ne odnašaj s tem delom.

Ta pa oni bo rekel, da nima za napravo gnojišča poleg hiše potrebnega prostora. Njemu bi svetoval, naj ga napravi pa na najbližnjem svojem zemljišču, ki se nahaja ob dobri poti.

Ko kidaš gnoj iz hleva, in to delaj, če hočeš ohraniti živino zdravo, osobito poleti večkrat, razgrni gnoj na gnojniku in nato potlači ga dobro. Lahko zaženeš tele ali kravo na gnojnik, da se gnoj še bolj stlači. S tlačanjem spodiš namreč zrak iz gnoja in dušik v gnoju se ne bo mogel tako lahko razkrajati. Tudi se ne bo gnoj tako močno vgrtel. Če imaš blizu zemljo, pokri nato gnoj s zemljo, če ne pa z vejevjem. Zemlja posrka mnogo uhajajočega dušika, ki gre iz gnoja v podobi amonijaka in zato se ohrani s pogrinjanjem vse redilne snovi na gnojišču. Če se ti zdi gnoj presuh in se bojiš, da bi zgorel, polij ga nekoliko z gnojnico. Vedno polivanje z gnojnico pa se ne priporoča, ker izgubi tudi gnojnica, ki prihaja na zrak, mnogo dušika. Če gnoj dobro stlačimo, potem se ni treba bati, da se posuši. Pravilo bodi toraj gnoj tlačiti in pogrinjati, gnojnico pa voziti naravnost iz gnojniščne jame na travnik, polje in sploh tje, kjer jo rabimo. Če bodemo tako ravnali z gnojem, potem se nam ne bo treba več pritoževati, da nam gnojenje nič ne zaleže, in videli bodemo kako nam prepodi veliki pridelek revščino iz naše hiše. Št.

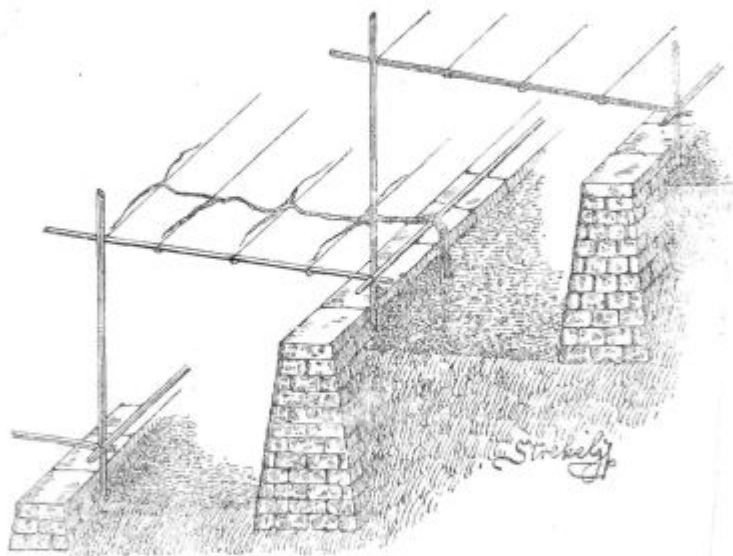
Tirolski latnik.

Skoraj da je ni rastline, ki-bi se dala v tako različnih oblikah vzgojiti, kakor se dá naša vinska trta. Iz nje napraviš lahko vsdkovrstne špalirje, slikovite vaze, senčnate lope, košate ute itd. Vinska trta upogiba se tako, kakor hoče človeška roka.

V naših vinogradih vzgojujemo trto navadno na tri načine. Najstarša vzgoja je ona v „plante“, ta vzgoja se dandanes opušča in sicer so vsi pravici. Ako sadimo poleg trte poljščino, ne pridelamo ne vira, ne zrnja. Med poljščino trpijo trte radi obile vlage mnogo od raznih bolezni in zato ne obrodijo tako, kakor bi bilo obdelovanju primerno. Za plantami pridejo latniki. Ti so bolj v navadi po Krasu in v tržaški okolici; na Vipavskem in v Brdih jih skoraj niti ne poznajo. Tu so se poprijeli novejše nizke trtne vzgoje v špalirjih. Odkar je trtna uš vničila stare trte po naši deželi, lotili so se tudi drugod te trtne vzgoje.

Jako važno vprašanje sedaj, ko se moramo odločiti za to ali ali ono vzgojo, je, ali naj tudi latnike opustimo, kakor opuščamo plante po polju. Večina naših vinogradnikov po Krasu ne zasaja več latnikov, marveč vzgojuje trte v navadne vinograde. Naše mnenje je, da se ne bi smeli latniki tako opuščati, kakor se sedaj. Zakaj?

Uzrokov je več. Najbolj važen uzrok je ta, da pridelamo na latniku, ako trte dobro oskrbujemo, mnogo več nego pri nizki vzgoji. Včasih je pridelek tudi dvakrat več. Če je latnik preveč preobložen res ne more biti vino tako dobro kakor pri nizki vzgoji, toda zato se nam pa poplača z večo množino. Kakor so pokazale pa večletre skušnje in preiskave v Št. Mihelu na Tirolskem, ni razlika med enim in drugim grozdem velika. Da, grozdje z latnikov pokazalo je še celo

Pod. 1. Tirolski latnik.

več sladkorja nego ono iz špalirjev. Da je to res, navedemo nij nekoliko dokazov. Debeli vernač je imel v 7-letnem povprečju pri nizki vzgoji 15.8% sladkorja, 6.4% kisline, na latniku 16.5% sladkorja in 6.8% , drobni vernač pri nizki vzgoji 17.4% sladkorja, 7.7% kisline, na latniku 17.5% sladkorja in 9.1% kisline, sivi vernač pri nizki vzgoji 17.8% sladkorja, 10.4% kisline, na latniku 18.3% sladkurja, 10.7% kisline, gnjed pri nizki vzgoji 16.8% sladkorja, 8.5% kisline, na latniku 17.8% sladkorja in 8.9% kisline. Iz tega se toraj

prav za prav razvidi, da je bilo grozdje na latniku povsod bolj sladko, nego pri nizki vzgoji.

Vendar je bilo obenem povsod tudi bolj kislo, kar seveda manjša vrednost. Omeniti pa moramo, da se je to preiskovalo prt navadnem zorenju. Če bi se pustilo grozdje na trtah delj časa v jesen, bi se razmerje najbrže spremenilo, ker bi dobivale trte pri nizki vzgoji v jeseni več talne gorkote. Na vsak način pa vidimo, da ni grozdje z latnikov v primeri z grozdom iz nizke vzgoje, dosti slabše, marveč ga včasih v dobroti še celo prekosi.

Drugi vzrok, zakaj bi priporočali osobito Krkševcem latnik je ta, da se ne dajo nekatere trtne vrste in med temi je osobito refož, vzgojevati pa kratko. Zadnje oči niso pri ti trti rodovitne, zato smo siljeni refož bolj nategavati, nego druge trte. Na latniku deloma to poljuqna pri nizki vzgoji pa ni vselej mogoče.

Tretji jako važen vzrok, ki govori za latnik, je manjše delo pri ti vzgoji. Med tem, ko moramo pri nizki vzgoji mladje večkrat privezovati, odpade to delo pri latniku popolnoma. Kdor ima večji vinograd vé kaj pomeni privezovanje mladja. Vedno privezuješ in nikdar ne bo v redu. Osobito je privezovanje nadležno radi tega, ker pade ravno v čas, ko imamo povsod največ de'a.

Nadaljna prednost te vzgoje bi bila tudi ta, da ne napravlja latniku veter toliko škode, kakor pri nizki vzgoji. Če pride toča poleti, ko se je mladje že razrastlo, ne zadene grozdja tako močno, kakor na špalirjih. Veš škodc pa nepravi lahko na mladju. Vendar zmoremo na latniku mladike lažej izbrati, nego tam, kjer smo pustili za les prihodnjega leta le dve mladiki. Ker je latnik bolj visok, ne škoduje tudi slana in peronospora tu tako močno. Tako važna prednost latnika obstoji še z tem, da tudi zemljo pod latnikom, ako vzdignemo tega dovolj visoko, orjemo in plejemo lahko s pomočjo živine, kar nam obilo stroškov prihrani.

Ne bodemo pa oporekali temu, da stane naprava latnikov jako mnogo. Dandanes, ko vporabljam0 povsod žico, se pa ta naprava nasproti nekđaj, precej skrči.

Latnikov je več vrst. Pri nas poznamo kraški latnik, ki je spredaj vzvišen in zatp odprt in latnik, kakoršnega napravljajo tržaški okoličani, ki pa gre za zemljiščem in ga popolnoma pokrije. Včasih zavzema en latnik cel vinograd. Takih latnikov ne priporočamo, ker ne more ne zrak, ne gorkote in ne svetloba pod njega. Grozdje na ta-

kem latniku radi tega rado oprhne in če je jesen količkaj mokrotna, hitro gnije. Latnik naj bo zato ozek in spredaj vzdignjen.

Našim vinogradnikom priporočamo osobito tirolski latnik, ki ga kaže pod. 1. Kakor je razvidno iz podobe, naslanja se pri tem načinu en latnik na drugega, ker je pa vsak latnik spredaj bolj visok nego zadej, zamore zrak prav lahko pod njega. Za strme lege, posebno tam, kjer je mnogo kamenja in ne znamo kam ž njim, je taka vzgoja skoraj edina. Mesto kamenitih zidov napravimo lahko tudi obronke iz trave. Vendar je tirolski latnik tudi za ravne lege med vsemi latniki najbolj priporočljiv.

Kdor hoče vzgojevati trte v tak latnik, saditi mora trtne vrste vsaj 2 do 3 m narazen. V vrsti se postavijo trte lahko 1 m razsebe. Zemljo je najboljšje popolnoma prekopati (prerigolati), vendar se dajo napraviti za ta namen tudi samo jarki. Četudi stane popolno kopanje nekoliko več, vendar moramo iz lastne skušnje le to priporočati. Trta razvije v kratkem tudi v trtne vrste svoje korenine, in če je tu zemlja rahla, potem se trta bujniše razvija. Kdor hoče pa imeti trte na latnik, ta mora skrbeti, da bodo te močne.

Na latnik zamoremo napeti trte šele četrto ali peto leto, ko so se dovolj okrepile. Priporočam, naj se ne vzdiguje trt le polagoma od leta do leht, marveč kar v enem letu naj se preide iz nizke vzgoje na latnik. V ta namen je odbrati najbolj močno in najbolj ravno mladiko. S tem dobimo v vinogradu ravne trte, ki se nam ne bodo pri obdelovanju zadevale. Prva leta ne sinemo puščati trti preveč rodnih mladik, drugače trta oslabi. Kedar režemo, paziti je osobito na to, da ohranimo od zadej rodno mladje in da ne uide vsa trtna moč naprej.

Če delamo latnike v ravnini, priporočam sledeče mere: visokost latnika zadej 1 do 1'20 m, visokost latnika spredaj 2 m do 2'50 m. Med obema latnikoma ostane naj toraj vsaj 1 m luči. V strmih legah se ta luč lahko poveča. Vsaj vsake 4 metre deti je po en steber, na katerega se pribije ali priveže povprečna latva (ranta). Če je les jako močan, se ta daljava lahko poveča, če je pa les šibek, se mora zmanjšati. Povprečne latve na koncih latnikov morajo biti bolj močne, nego so one v sredini, ker na nje je privezana žica. Zadnji stebri se morajo dobro podpreti. Mesto latev podolgič, rabi se žica. Priporoča pa se, če se spodnja latva, kjer se trta upogne, ohrani. Ta latva pri-
držuje kolikor toliko tudi stebre.

Ko smo pred 6 leti pisali v „Vinarskem in vrtnarskem listu“ o vzgoji takih latnikov, dobili smo nekoliko posnemalcev. Kdor je poskušal je s to vzgojo jako zadovoljen tudi pri nas. Nekdo je del samo polovico svojega vinograda, kakor mi je pravil, na latnik, polovico pa ga je pustil pri nizki vzgoji. Koj prvo leto je pridelal na prvi polovici dvakrat več grozdja, nego na drugi. To se je zgodilo v sovdanasti zemlji. Zato bi priporočali ne samo po Krasu, v tržaški okolici in v Istri take latnike, marveč tudi na Vipavskem in v Brdah. Posebno v nizkih legah, kjer škoduje rada slana, napravljajo naj se latniki in marsikatero leto rešimo s pomočjo te vzgoje vinski pridelek. Če imamo take latnike v topli legi in so obrnjeni proti jugu, pridelujemo lahko pod njimi tudi zimsko iz zgodnjo zelenjavo, kakor smo povedali v zadnjem našem listu. Seveda moramo v tem slučaju zemljo boljše gnojiti.

Da smo imeli po Krasu in drugod po 100 in več let stare trte, na katerih se je pridelala tudi po 2 hl in več vina, pripisati moramo edino naravni trtni vsgoji na latnik. Čim bolj se bo trta na vse strani širila bolj krepka bo in dlje bo trajala. Zato ne mislimo več tako slabo o latnikih, kakor smo pričeli misliti zadnji čas. Št.

GOSPODARSKE DROBTINICE.

Obrezovanje sadnega drevja po zimi. — Ta pa oni noče obrezovati sadnega drevja v zimi, marveč čaka za obrezovanje spomlad. Včasih opravlja to delo šele, ko drevje poganja. To je napačno. Mraz, radi katerega se izgovarja, škodi morda njemu, sadnemu drevju pa ne. Pač pa se oslabi drevje, ako ga obrezujemo, ko se je pričel sok v njem pomikati proti vrhom. Čim prej se toraj sadno drevje obreže, boljše je.

Gnojenje travnikov s hlevskim gnojem se večinoma ne izplača. Samo tedaj, če imamo mnogo hlevskega gnoja, ki ga ne moremo rabiti na njivi, rabili bodemo tega na travniku. Za travnike rabili bodemo v prvi vrsti kompost (gnoj iz odpadkov) in če tega nimamo, umetna gnojila in sicer v jeseni Tomasovo žlindro in kajnit, spomladi soperfosfati in kalijevo sol. Tudi

gnojnica se priporoča za gnojenje travnikov, vendar je dobro, če gnojimo obenem tudi s žlindro ali superfosfatom.

Gorkota v hlevu. — Mrzel hlev je kmetu v veliko škodo. Pri nas se dobijo šestokrat hlevi z razbitimi okni in vratami, ki puščajo v hlev mrzloti. Če je živalim mrzaz, uporabljajo tem več hrane za ogrevanje svojega telesa. Take živali ne dajo toliko mleka, ali pa se slabo redijo. Kmet misli potem, da prihaja to od slabe piče. Čim bolj mrzel je hlev, več piče potrebujejo živali. Kdor ima toraj primerno gork hlev, ta hrani na piči. V mrzlem hlevu živina lahko tudi oboli. V hlevu najbolj primerna gorkota je 15° C. Če je v hlevu mlada živina (teleta), je dobro če je gorkota nekoliko večja, vendar ne več nego 18° C. V hlevu, kjer se nahaja živina za pitanje in v prešičjem hlevu naj bo okoli 13° C toplo, v ovčjem hlevu pa zadostuje gorkota 10° C.

Krmljenje krompirja. — Prešičem se ne smé polagati surovega krompirja, marveč ga moramo prej skukati ali spariti. Kuhani krompir prešiči mnogo boljše in lažje prebavijo. Tudi ni zdravo, če damo prešičem preveč neolupljenega surovega krompirja, ker ima ta v sebi mnogo strupa solanina, ki bi lahko v večji množini prešičem škodil. Tudi drugim živalim polagati je kuhan krompir.

Kunčevo meso nadomestilo bi prav lahko našim kmetom po deželi goveje meso. Ono je tako redilno, kot najboljše goveje meso in presega v vrednosti teletino in kuretino. Nekaterim ljudem se kunčevina gabi, sami pa ne znajo zakaj. In vendar so kunci najbolj snažne živalice, mnogo bolj od prešičev ali tudi od goveje živine. Večinoma so to samo predsodki, ki se ne dajo opravičiti. Gospodinja, ki kunca prav pripravi, opehari ž njim prav lahko dobrega poznovalca piščancev. Mi priporočamo zato vnovič, naj se naši ljudje bolj poprimejo reje kuncev. Nobena žival nam ne da mesa tako po ceni, kot kunec. Zato izkoriščajmo tudi na ta način draginjo mesa. Osobito še, ker se zadovolji ta žival v hlevu tudi samo z ono krmo, ki pade živini iz jasel.

Če hočemo imeti mnogo mleka, polagajmo kravi mnogo soli. Sol kravo vžeja in zato pije več vode. Krava, ki je popila mnogo vode, napravi pa več mleka. To mleko pa je seveda bolj redko, nego tedaj, če krava malo pije. Tudi s krmljenjem vodene piče (pese) zadobimo več mleka, nego s krmljenjem posušene piče (s senom).

Uzrok, da se mleko pokvari, so različne glivice. Te so majhne rastlinice, katerih s prostim očesom niti ne vidimo, pač pa jih lahko spoznamo z drobnogledom. Med glive, ki mleko kvarijo prišteva se tudi navadna plesenj, vendar pa delajo večo škodo one glive, ki mleko kisajo. Včasih se nahajajo v mleku še celo take glive, ki so človeškemu zdravju škodljive. Osobito v mleku jetičnih krav nahaja se lahko mnogo takih gliv. Če pije toraj človek surovo mleko, nakoplje si lahko hudo bolezen in mogoče tudi smrt. Osobito nevarno je nekuhanu mleko za otroke. Že marsikdo si je nakopal jetiko, ker je pil surovo mleko. Če mleko pa povremo, zamorimo s tem vse glive, ki se nahajajo v njem in zato je tako mleko bolj zdravo, pa tudi se ohrani dlje časa sveže.

Črna prst je v vrtnarstvu neobhodno potrebna. Črno prst dobiš iz listja ali komposta, ki ga spraviš v kup in tu večkrat prevržeš. Da se spremeni listje v prst, potrebuje navadno dve leti. Bolj hitro dobiš črno prst, če deneš listje približno $\frac{1}{2}$ m na debelo in ga na to poliješ s s'raniščnico. Vrhu te deneš novo plast listja. V aprilu lahko pogrneš kup s zemljo in nanj zasadiš kumare, melone ali buče; jeseni kup prevrži. Naslednjo pomlad se sprhnjeno listje že lahko rabi.

POROČILA.

Ob novem letu. — Ko pričenjamo nov letnik, voščimo cenjenim čitateljem srečno in veselo novo leto. Bog daj, da bi bilo boljše, nego je bilo prošlo, ko so nam huda suša in druge nezgode pobrale polovico pridelka. Obenim se priporočamo, naj tudi v novem letu naš list čvrsto prebirajo, ter ga priporočajo svojim znancem in prijateljem. Kakor v prošlih letih, zastaviti hočemo tudi letos vso svojo moč, da bodemo nudili v priprosti obliki našemu kmetu kolikor mogoče mnogo dobrega in koristnega berila. Tudi v bodoče bodemo skušali v malo besedah mnogo povedati. Pred očmi nam bo vedno naš sredenj kmet z navadno ljudsko šolo.

Obenem prosimo naše dosedanje sotrudnike naj nas pri trudapolnem delu tudi v bodoče podpirajo. Ker je to število jako pičlo, prosimo, naj se jim tudi drugi pridružijo. Posebno bolj inteligentni posestniki z dežele naj nam večkrat poročajo, kako se je ta ali ona stvar, o kateri so čitali v našem listu, sponesla. Taka poročila niso samo jako poučna, marveč ona vlečejo tudi mnogo posnemalcev za sabo. Čvrsto na delo!

Smrt. Božični pondeljek je umrl v Gorici občeznani ravnatelj na Montu g. K. pl. Fabris, veleposestnik in nekdanji župan Št. Ferjanski Bil je ud tudi Gor. kmet. društva. — V Biljah pa nam je odnesla nemila smrt na sv. Štefana dan jako spoštovaneža moža Franceta Nemic, veleposestnika in solastnika opekarne. Bil je jako vnet kmetovalec in ud Gor. kmet. društva.

Ustanavljajte podružnice Gor. kmet društva. — Po pravilih Goriškega kmetijskega društva vstanovi se lahko v vsaki občini, kjer je vsaj 20 udov podružnica. Podružnice so samostojne v svojem delokrogu. One delujejo toraj lahko, kakor druga društva. Ker jih že pravila osrednjega društva vežejo, jim ni treba posebnih pravil. Do sedaj ima Goriško kmet. društvo okoli 30 podružnic. To je še vse premalo. Vsaj v vsakem županstvu bi morali imeti podružnico. Mi bi priporočali, naj si vzamejo drugod male vasice, kakor so Ivanjigrad, ali Preserje, Volčjigrad, Višnjevok itd. za vzgled. V Preserjah je 24 hiš in menda 20 udov, na Ivanjemgradu in v Zagrajcu 36 hiš in menda 30 udov. To je navdušenost! Zato pa tudi vidimo v teh vaseh, kako lepo napreduje kmetijstvo. Poglejmo pa v naše gore. Na celem Bovškem je menda 4 ali 5 udov. Ali se res ljudje v gorah za kmetijstvo nič več ne brigajo? Tudi drugod bi se dalo še mnogo več napraviti. Naše geslo bodi od sedaj naprej: Vsak kmet bodi ud goriškega kmetijskega društva. Če se vežejo drugi stanovi v društva, moramo se tudi mi, če hočemo, da nas ne izpodrinejo. Ne bodemo oporekali temu ali onemu, da ni pri Goriškem kmet. društvu morda vse v redu. Moramo priznati, da bi se dalo marsikaj drugače napraviti, toda obenem moramo tudi priznati, da je to društvo šele novo, da ne dobiva še skoraj nič podpor, da nima še dovolj uradnih moči itd. Kdo se bo pri prvi priložnosti razjezil! Ko pristopi več udov v društvo in se bo moglo računati na razne podpore, potem izginejo tudi nerednosti. Sedaj pa moramo pomisliti, da deluje društvo z golimi rokami. Naj nam navede kedo, da je dajalo kako društvo recimo Tomasovo žlindro tako poceni, kakor jo je dajalo letos naše društvo. Obenem pa

naj se pomisli dobrot! Tomasovo žindro prodajalo je n. pr. društvo po 16 in 18 odstotkov. Prva pa je imela v resnici $16\frac{1}{2}$, druga pa $19\frac{1}{2}$ odstotkov fosforne kisline, kakor se je to določilo na kemičnem poskuševališču na Dunaju, kamor smo poslali žindro v preiskavo. Druga društva prodajala so slabšo žindro za celo krono in še dražje, nego naše društvo.

Sestanek županov. — Dopusčevalna komisija za goriški okraj je povabila vse župane na Vipavskem h sestanku, ki se bo vršil dne 20. t. m. ob 3. pop. pri Rebku na Goričici. Sestanka se smejo vdeležiti tudi drugi razumni živinorejci. Na tem sestanku se bo razpravljalo o velevažnih vprašanjih, ki se tičejo naše prihodnje živinoreje in sicer: 1. katera živinska pasma naj se širi v bodoče v okraju; 2. o denarnih sredstvih za nabavo plemenskih bikov; 3. kedo naj bike nabavi in odkod; 4. razmerje med bikorejci in občino in določila za rejo bikov. Kakor je znano, začnejo se s tekočim letom izvajati določila zakona glede dopuščenja bikov in vsaka občina bo po zakonu prisiljena nabaviti si primerno število bikov, ki bodo morali vstrezati določilom zakona. Ker bodo morale občine plačevati, zato je popolnoma pravilno, če stopi komisija, ki bo glede tega določevala, v dogovor z občinami. Želeti je zato, da se v interesu dobre stvari vsi župani ajdovskega okraja snidejo ta dan pri Rebku.

Enak sestanek z istim dnevnim redom bode zadnji četrtek meseca januarja 31. t. m. v Gorici za župane goriškega in kanalskega sodnega okraja.

Dopusčevalna komisija za goriški okraj ima sedaj svojo pisarno v pisarni pot. učitelja za kmet. v Gorici pri rudeči hiši števil 7.

Voznina za klavno živino po državnih železnicah se je znižala na polovico, ako se pošlje ta živina v Trst, Grac, Dunaj in v nekatera druga večja mesta. Ta izjemna voznina je stopila v veljavo 20. decembra in traja do 31. marca 1907. Tudi privatne železnice so znižale voznino in sicer za 30% . Živina pa se mora prevažati najmanj 100 km daleč.

Zadruga se imenuje nov list, ki je pričel izhajati v Celju enkrat na mesec mesto prejšnjega lista „Slovenska Zadruga“.

List ima namen pospeševanje združništvo. Dobiva se v Celju (Schillerjeva cesta 2) proti letnini 3 K. Zadruga, ki so učlanjene pri Zadrुžni zvezi v Celju, ki list izdaja, dobivajo list brezplačno, udje takih zadrug pa za 2 K na leto.

Koledar za kmetovalca 1907. — Izšel je drugi letnik tega koledarja, ki ga ureduje priznan strokovnjak mlekarški nadzornik v Ljubljani g. J. Legvart. Letos se je v mnogih stvarih jako spopolnil in nudi kmetovalcu obilo tvarine. V njem dobimo poleg koledarja kratek opis o umni živinoreji o pravilnem mlekarstvu, potem kako je ravnati s travniki, o gnojilih, nekoliko o sadjarstvu in vinarstvu, živinozdravstvu, o zakonih, ki se tičejo kmetijstva, o združništvu itd. Koledar je pisan jako poljudno, zato ga našim kmetovalcem prav priporočamo. Dobi se pri Iv. Bonaču v Ljubljani in stane 1 80 K.

Vsled sklepa osrednjega odbora »Goriškega kmet. društva« z dné 25. junija 1906, poviša se naročnina »Primorskemu Gospodarju« z letom 1907. od 2 kron na 3 krone.

One gospode naročnike »Primorskega Gospodarja«, ki niso še poravnali naročnine, prosimo, da to vsaj v teku enega meseca storé, ker se jim v nasprotnem slučaju list ustavi.

